

Martin Macháček

Ich bin Ausiger. Rekapitulace krize ústeckého Činoheráku

Problémy divadel spojené povětšinou s financováním, nejvíce neadekvátním podhodnocením, se v českých médiích příliš neobjevují. Některé aféry ovšem prostor dostaly a patřily k široce medializovaným. V posledních letech to byly např. okolnosti odchodu Pařízkova / Jařabova Pražského komorního divadla z Divadla Komedie nebo průběžné, nekonceptní a hlavně nesmýslné zásahy Ministerstva kultury do vedení Národního divadla v Praze. Zcela mimořádný zájem ovšem vyvolala krize Činoherního studia Ústí nad Labem, která se stala také leitmotivem roku 2014 v českém divadle. Mediální zájem o problémy souboru daleko přesáhl obvyklé penzum zprostředkovaných informací z divadel či kultury obecně. Způsob, jakým noviny, televize i rozhlas přinášely zprávy o vývoji aféry, lze s trochou nadsázky označit za denní zpravodajství.

Snaha zachovat Činoherní studio Ústí nad Labem se stala symbolem jednoty a v mnohém zastínila přemrštěné oslavy čtvrtstoletí od sametové revoluce. Heslo „Já jsem Ústečák“ najednou získalo zcela odlišné konotace a slouží jako široký konsenzus a identifikace s názorem, že živé umění je potřeba bránit. Celá kauza se navíc od jistého momentu začala vyvíjet zcela nečekaně a její výsledek bylo možné alespoň dočasně označit jako optimistický. Prozatímní stav divadla se však opět pohybuje v nejistotě. Se silícím a vracejícím se politickým tlakem je situace i pozice Činoheráku znovu silně nejistá.

Začátek konce

Problémy Činoherního studia Ústí nad Labem nejsou ovšem otázkou pouze roku 2014, ale sahají hlouběji do historie.¹ Výrazný signál dostali divadelníci v říjnu 2013, kdy se město usneslo, že bez udání nějakého konkrétnějšího důvodu dosadí do stávající správní rady divadla někoho jiného.² Odvolání rady navíc probíhalo poněkud nestandardně, protože se její původní členové o rozhodnutí dozvěděli až od redaktorky deníku *MF DNES* osmáct dní po jeho vydání.

Hlavní problémy ústecké scény začaly ale v lednu 2014. Opět bez jakéhokoliv včasného upozornění rozhodl magistrát na zasedání 27. ledna o velmi radikální změně financování ústeckých divadel. O tomto kroku navíc radní jednali už od podzimu 2013. Vypsalo se grantové řízení na částku dvanáct milionů korun, s níž Činoherní studio počítalo v ekonomické rozvaze na celý rok. Tendru se mohla

1 Příklad, kdy se město Ústí nad Labem snažilo ovlivňovat fungování Činoherního studia, lze najít už v roce 2008, kdy se ústecký magistrát pokusil sloučit Činoherní studio s tehdy Severočeským divadlem opery i baletu (nyní Severočeské divadlo Ústí nad Labem). Záměr město tradičně argumentovalo ekonomickými aspekty. V roce 2011 byl kvůli neshodám správní radou odvolán dosavadní ředitel scény Jaroslav Achab Haidler.

2 Původní skupinu členů správní rady Elišku Pláničkovou, Svatavu Spálenskou a Jana Kvasničku nahradili městu loajální vedoucí odboru kultury, školství a sociálních služeb magistrátu Jana Müllerová, bývalý ředitel Severočeského divadla Petr Vlasák a radní Jan Eichler.

účastnit ústecká (je třeba podotknout nijak konkretizovaná) činoherní divadla, aby se rozdělila o osm milionů. Zbývající čtyři by připadly na činoherní projekty Severočeského divadla Ústí nad Labem, které je navíc primárně operní a činoherním souborem nedisponuje. Problém zadání této dotace byl v tom, že ji město vypsallo na již probíhající sezonu a pokud by Činoherní studio získalo celou částku osmi milionů, nestačilo by to na pokrytí všech nákladů spojených s fungováním a souboru by finance vydržely pouze do září. 31. ledna odehráli herci Činoherního studia reprízu inscenace uměleckého šéfa Filipa Nuckollse *Romeo a Julie*, kterou označili jako poslední. V danou chvíli bylo totiž zřejmé, že ředitel divadla Vladimír Čepek nebude schopný vyplatit únorové mzdy.

Divadlo se do připravovaného dotačního řízení protestně nepřihlásilo, ačkoliv k tomu bylo opakovaně vyzýváno správní radou. Spor divadelníků s politiky o absurdní dotaci nakonec vyvrcholil při zasedání města 3. března 2014, kdy se rozhodlo o zrušení stávající obecně prospěšné společnosti Činoherní divadlo a jejím nahrazení příspěvkovou organizací, na niž automaticky přejde částka osmi milionů. Město zároveň do nově vzniklé organizace nabídlo práci pouze některým bývalým členům a vynechalo nejhlasitější kritiky magistrátní politiky. Nakonec pracovní smlouvu neobdrželi ani ti, kteří působení v novém subjektu zvažovali. Soubor musel tedy na základě usnesení města prostory svého dlouholetého působiště opustit do 31. března 2014. Na zasedání města z 23. června 2014 bylo rozhodnuto, že divadlo

bude od října spravovat scéna pro děti nazvaná Amulet.³

Velká solidarita

Hned v únoru 2014 se ale začala zvedat nebývalá vlna solidarity s Činoherním studiem nejen od osobností, které v divadle působily, ale také od kolegů z jiných divadel a odborné i laické veřejnosti. Např. benefici Národního divadla Praha *Barování* přenášela živě Česká televize Art. Důležitou součástí různých iniciativ ze strany divadelníků a jejich přátel byla pečlivá komunikace s veřejností, kdy o sobě divadelníci dávali neustále vědět pomocí sociálních sítí.⁴

Symbolem celého boje o zachování idejí Činoherního studia jako svobodomyšlné, sociálně a politicky kritické platformy se stal motiv kovadliny, spojený s logem divadla i názvem Kladivadla, které Činohera předcházelo a bylo rozmetáno z politických důvodů na začátku sedmdesátých let. Motiv byl použitý také jako logotyp nově ustanoveného spolku Činoherák, který vznikl 9. března 2014. Spol-

3 Scénu obklopovala od začátku velká kontroverze. Město pro divadlo Amulet odsouhlasilo bez jakéhokoli grantového řízení čtyřletou dotaci ve výši dvaceti čtyř milionů korun. Zároveň měl spolek Amulet sídlo v domě, který spoluvlastnil ústecký radní. Kromě sporné úlohy Amuletu v ústecké kauze kontroverze vzbuzovala také pražská divadla Na Jezerce a Bez zábradlí, která se domluvila, že budou pravidelně hostovat v Severočeském divadle.

4 Příkladem může být iniciativa Srdce pro Činoherák, která vznikla jako reakce na odmítavý postoj ústeckého radního Arna Fišery k tomu, že herečka Zuzana Onufráková přiběhla v rámci přímého přenosu *Barování* polonahá a prsa jí kryla dvojice nálepek s logem divadla. Od toho dne se na sociálních sítích objevovaly každý den desítky podobných fotek.

ku se povedlo ve veřejných sbírkách, jako např. *Národ sobě II*, vybrat peníze, a tím například finančně podpořit svépomocnou rekonstrukci chátrajícího kina Hraničář a udělat z něj kromě divadla umělecké centrum.

Navíc se zejména kolem letních měsíců podařilo zorganizovat několik výrazných produkčních počinů. Divadlo bratří Formanů zapůjčilo svou Loď tajemství, která na přelomu května a června zakotvila v Ústí nad Labem, a Činoherák tak mohl hrát. Národní divadlo Praha zorganizovalo na piazzetě akci *Národ pro Ústí*, v níž týden probíhal kulturní program spojený s další sbírkou, a divadelníci také opanovali ústecký hrad Střekov. Azyl Činoheráku poskytlo v září 2014 také Divadlo Komédie.

Podpora Činoheráku byla klíčová a dopomohla k velkému obratu. Kauza mimo jiné dokazuje, že divadlo může artikulovat politickou diskuzi. Lze to sledovat ve výsledcích komunálních voleb v říjnu 2014. Strany, které deklarovaly podporu Činoheráku, výrazně uspěly. Obsahuje to jedno nebezpečí, které když se divadelníkům podaří odvrátit, bude pozice ústeckého souboru nezpochybnitelná. Pozitivní lobbing se totiž může snadno zvrhnout a být stejně napadnutelný jako chování politiků, kteří na radnici Činohernímu studiu i spolku Činoherák ztěžovali existenci.

Happy end?

Po roce absolutní nejistoty sice došlo až ke katarzní proměně, ale k tomu, aby se dala současná situace označit jako idylická, se jeví řada věcí spíše v neprospěch divadelníků. Činoherák čeká spousta výzev, které musí překonat a opět přečkávat v nejistotě. Divadlo sice získalo (zřejmě dočasně) zpátky působiště ve Varšavské ulici a disponuje opraveným Hraničářem, má tedy k dispozici hned tři sály, ale je závislé na rozhodnutí ústecké radnice. Jednání v rámci zasedání rady města, naplánované na 18. února 2015, kde se mělo rozhodnout o klíčové dotaci pro divadlo, se ovšem odročilo na březen. Zároveň z důvodu novely zákona o rozpočtových pravidlech z 20. února 2015 nebylo vůbec možné dotaci nastavit tak, jak by bylo pro Činoherák optimální. Město v reakci poskytlo skrze rozpočtové opatření pět milionů korun příspěvkové organizaci Činoherní studio města Ústí nad Labem, která bude od Činoheráku kupovat představení. Provizorium vycházelo zhruba na první pololetí 2015 a divadlo musí dále přežívat v nejistotě. 16. ledna 2015 při znovuotevření původního působiště a návratu na domovskou scénu vyslovil režisér Filip Nuckolls v úvodním proslovu dvě přání. Jako „svědek zázraku by rád, aby se žádný další v Ústí nad Labem nemusel opakovat“. Zároveň prohlásil, „že si přeje, aby to, co zmrd spojil, Bůh nerozdělí“. Přetrpět mimořádně komplikovanou existenční situaci je jedna věc. Přežít tlak, potvrdit svůj status a zůstat pohromadě věc druhá.